

Jonasz KITA*

Podstawowe zasady postępowań restrukturyzacyjnych

1. Wprowadzenie

Obowiązujące od 1 stycznia 2016 roku Prawo restrukturyzacyjne (dalej: pr. restr.) z racji celów, którym ma służyć, zostało opracowane wedle pewnych podstawowych zasad, zgoła odmiennych od zasad zawartych w obecnie obowiązującym Prawie upadłościowym (dalej: pr. up.). Jak zostało wskazane w art. 3 ust. 1 pr. restr., „celem postępowania restrukturyzacyjnego jest uniknięcie ogłoszenia upadłości dłużnika przez umożliwienie mu restrukturyzacji w drodze zawarcia układu z wierzycielami, a w przypadku postępowania sanacyjnego – również przez przeprowadzenie działań sanacyjnych, przy zabezpieczeniu słusznych praw wierzycieli”. Głównym celem postępowań restrukturyzacyjnych jest zatem zachowanie przedsiębiorstwa dłużnika, co w konsekwencji rodzi wiele pozytywnych rezultatów – najważniejszym z nich jest oczywiście możliwość dalszego prowadzenia działalności dłużnika, bez potrzeby zamykania przedsiębiorstwa. Poprzez dalsze prowadzenie działalności dłużnik ma szansę powrócić do stanu rynkowej konkurencyjności, osiągnąć ponownie zdolność do faktycznego i efektywnego uczestnictwa w obrocie gospodarczym, a także realizować dotychczasowe oraz zawierać nowe kontrakty. Drugim z nadrzędnych celów postępowania restrukturyzacyjnego jest zaspokojenie wierzycieli – co w myśl ustawodawcy może być bardziej efektywne, gdy przedsiębiorstwo dłużnika będzie nadal funkcjonować, niż ogłoszenie jego upadłości i próba zaspokojenia się z pozostałego, czę-

* Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Opolski, e-mail: jonaszkita@onet.pl.

sto niewystarczającego majątku. Zatem pr. restr. ma na celu w głównej mierze poprzez swoje instrumenty i zapewnione ustawowo warunki prawne doprowadzić do sytuacji, w której wierzyciele zostaną maksymalnie zaspokojeni, a dłużnikowi zapewniona zostanie maksymalna ochrona wartości ekonomicznej jego przedsiębiorstwa, przez co będzie mógł nadal je prowadzić¹. Związane z powyższym istotne są również cele poboczne – jak chociażby utrzymanie miejsc pracy, realizacja dotychczasowych umów, co niesie za sobą pozytywne rezultaty społeczne (zapewnienie miejsc pracy, zapobieżenie wzrostowi bezrobocia, zmniejszenie wykluczenia społecznego) oraz gospodarcze (możliwość rozwoju własnego przedsiębiorstwa oraz przedsiębiorstwa kontrahenta, wzrost potencjału gospodarczego państwa).

Celem postępowań restrukturyzacyjnych jest również oddziaływanie na świadomość oraz mentalność przedsiębiorców, wśród których wciąż powszechne jest przekonanie, iż ogłoszenie upadłości wiąże się z bankrutstwem, brakiem możliwości odzyskania swoich należności, co powoduje częsty brak chęci podjęcia aktywnych działań ze strony wierzycieli – stan ten ma zmienić otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego, mającego na celu wyjście przedsiębiorcy z kryzysowej sytuacji, z jednoczesną korzyścią wierzycieli w postaci odzyskania swoich wierzytelności. Z tychże względów zdecydowano się oddzielić postępowania restrukturyzacyjne od postępowań upadłościowych, nie tylko w kwestii rozbieżnych przepisów materialnych i proceduralnych, ale również regulując je w dwóch osobnych aktach prawnych – Prawie restrukturyzacyjnym oraz Prawie upadłościowym².

Zasady opisane w niniejszym artykule były pośrednio wyznacznikiem dla twórców ustawy pr. restr., którzy tworząc odpowiednie instrumenty i warunki dla prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego, kierowali się wskazanymi regułami, mającymi stanowić drogę do celu, jakie stawia sobie pr. restr., tj. zachowanie przedsiębiorstwa dłużnika przy jednoczesnym zaspokojeniu wierzycieli. Zasady te wyznaczają również kierunek interpretacji przepisów pr. restr.³ organom stosującym przepisy tejsze ustawy oraz kierunek odpowiednich działań organów i uczestników postępowania restrukturyzacyjnego. Istotny jest również fakt, iż wszystkie zasady tworzą jedną całość, wzajemnie się uzupełniając, stąd nie powinny być przedmiotem samoistnego badania, lecz powinny być poddawane

¹ P. Filipiak, *Prawo restrukturyzacyjne z perspektywy przedsiębiorcy w kryzysie finansowym*, „Palestra” 2015, nr 11–12, s. 16.

² Uzasadnienie do projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, Sejm VII kadencji, druk nr 2824, <http://www.sejm.gov.pl>, s. 7 (dostęp: 21.05.2018).

³ Postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 29 maja 2017 roku, sygn. akt XXIII Gz 486/17, LEX nr 2329190 (dostęp: 21.05.2018).

analizie w połączeniu z pozostałymi zasadami. Wspólnie tworzą ogólne reguły, jakimi należy kierować się, analizując, badając oraz stosując prawo restrukturyzacyjne.

2. Zasada równowagi i ochrony słuszných praw dłużnika i wierzycieli

Zasada równowagi i ochrony słuszných praw dłużnika i wierzycieli jest jedną z naczelných zasad prawa restrukturyzacyjnego⁴. Została wprost wyartykułowana w przepisach pr. restr., określających, iż celem postępowania restrukturyzacyjnego jest uniknięcie ogłoszenia upadłości dłużnika przez podjęcie odpowiednich działań, tj. umożliwienie mu restrukturyzacji w drodze zawarcia układu z wierzycielami, a w przypadku postępowania sanacyjnego – także przez przeprowadzenie działań sanacyjnych, przy zabezpieczeniu słuszných praw wierzycieli. Zatem w pierwszej kolejności ustawodawca wskazuje na nadrzędny interes dłużnika – utrzymanie jego przedsiębiorstwa poprzez równoczesną ochronę przed ogłoszeniem upadłości. Instrumentem służącym do ochrony dłużnika jest restrukturyzacja, która ostatecznie następuje w drodze układu, a także działania sanacyjne, polegające na działaniach prawnych oraz faktycznych, zmierzających do poprawy sytuacji ekonomicznej dłużnika, przywrócenia zdolności do wykonywania zobowiązań, chroniąc jednocześnie przed egzekucją. Działania te z istoty rzeczy muszą w pewnym stopniu ograniczać interesy wierzycieli, stąd realizując funkcję ochronną interesów wierzycieli, przepisy pr. restr. zobowiązują sąd do odmowy otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego, jeżeli jego skutkiem byłoby pokrzywdzenie wierzycieli albo jeżeli nie została uprawdopodobniona zdolność dłużnika do bieżącego zaspokajania kosztów postępowania i zobowiązań powstałych po otwarciu postępowania układowego i sanacyjnego. Przesłanki te mogą wystąpić łącznie lub każda z osobna – wystarczające jest pojawienie się chociaż jednej z nich, aby sąd był zobligowany do odmowy otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego. Nie ulega wątpliwości, iż wskazane przesłanki odmowy otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego są na tyle szerokie, iż w praktyce mogą sprawić trudności interpretacyjne, w szczególności przesłanka pokrzywdzenia wierzycieli. Oceny, czy przesłanki zostały spełnione, dokonuje sąd rozstrzygający wniosek o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego. Sąd rozstrzygający wniosek ma w tym zakresie ogromne pole interpretacyjne, nie został ograni-

⁴ A. Machowska, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe. Zagadnienie praktyczne*, LEX/el2016 (dostęp: 21.05.2018).

czony żadnymi dodatkowymi przesłankami, dokonuje oceny we własnym zakresie, wedle własnych przekonań, w piśmiennictwie podaje się również, iż w sposób nieskrępowany korzysta w tym zakresie ze środków dowodowych, które mogą obejmować również dowód z opinii biegłego sądowego⁵, czy też sprawozdanie nadzorca sądowego albo tymczasowego zarządcy⁶. W doktrynie wskazuje się, iż w przypadku przesłanki dotyczącej pokrzywdzenia wierzycieli należy odnieść się do dorobku doktryny i judykatury⁷ w zakresie art. 527 Kodeksu cywilnego (dalej: k.c.), wskazujących, iż za pokrzywdzenie wierzycieli należałoby uznać niższy poziom zaspokojenia, jakiego wierzyciele mogliby oczekiwać w postępowaniu restrukturyzacyjnym w porównaniu z innymi drogami prawnymi (choćby po likwidacji majątku dłużnika w postępowaniu upadłościowym⁸, co wskazuje, iż należałoby zaczerpnąć z praktyki utrwalonej na gruncie art. 14 Prawa upadłościowego i naprawczego – za przykład działań dłużnika zmierzających do pokrzywdzenia wierzycieli uznaje się tu chociażby nieuczciwość w czasie negocjacji czy podawanie nieprawdziwych informacji w toku postępowań sądowych⁹), stąd również w odniesieniu do wskazanego dorobku w zakresie art. 527 k.c., uznać należy, iż oceny, czy dochodzi do pokrzywdzenia wierzycieli w związku z otwarciem postępowania restrukturyzacyjnego, sąd dokonuje na chwilę rozstrzygnięcia wniosku o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego¹⁰. Pozostałe wskazane przesłanki, tj. uprawdopodobnienie zdolności dłużnika do bieżącego zaspokajania kosztów postępowania i zobowiązań powstałych po jego otwarciu, można porównać do przepisu o ubóstwie masy, tj. art. 13 pr. up., stanowiącego w swojej istocie analogiczny zapis, jak art. 8 ust. 2 pr. restr. Istotną kwestią jest fakt, że ustawodawca zdecydował się na łagodniejszą formę potwierdzenia przez dłużnika, że spełnia on przesłanki wskazane w tymże przepisie, jako że wymagana jest jedynie konieczność ich uprawdopodobnienia (nie zdecydowano się na konieczność udowodnienia tychże faktów). Powinno ono zostać dokonane we wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego, z kolei w przypadku po-

⁵ R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 49.

⁶ A. Hrycaj, *Pokrzywdzenie wierzycieli jako przesłanka odmowy otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2016, nr 1, s. 93.

⁷ Postanowienie Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 5 września 2017 roku, sygn. akt V GRu 1/17, LEX nr 2388865.

⁸ F. Zedler, *Ogólna ocena nowego prawa restrukturyzacyjnego*, „Monitor Prawa Bankowego” 2015, nr 12, s. 9–18.

⁹ F. Zedler, A. Jakubecki, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 42.

¹⁰ A. Torbus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz, Komentarz do art. 8 pr. restr.*, LEX/el2016 (dostęp: 21.05.2018).

zostałych postępowań restrukturyzacyjnych nie został wskazany moment uprawdopodobnienia, lecz w praktyce wskazuje się na wstępny plan restrukturyzacyjny. Ustawodawca reguluje ponadto, iż w przypadku spełnienia tejże przesłanki sąd bierze pod uwagę jedynie zobowiązania powstałe po otwarciu postępowania, przez co wskazuje na konkretny dzień, wyrażnie rozgraniczający zobowiązania, które w zakresie oceny zdolności dłużnika do bieżącego zaspokajania zobowiązań sąd bierze pod uwagę.

Zasada zabezpieczenia praw wierzycieli znajduje zastosowanie również w przypadku, gdy występuje kolizja wniosków restrukturyzacyjnego oraz o ogłoszenie upadłości. W takim przypadku sąd zobligowany jest do kierowania się interesem ogółu wierzycieli oraz do przeciwdziałania wystąpieniu po ich stronie szkody spowodowanej opóźnieniem wydania orzeczenia w przedmiocie ogłoszenia upadłości. Ustawodawca nie definiuje pojęcia interesu wierzycieli, wskazuje jednak na ogół wierzycieli, co powoduje, iż należy wziąć pod uwagę wszystkich wierzycieli, nawet tych, którzy mieliby nie zostać objęci układem (w przypadku układu częściowego), co wyklucza w zasadzie wyłączone uwzględnienie interesu większościowych wierzycieli, wskazuje zaś niejako na uśrednienie interesu ogółu wierzycieli¹¹.

W opozycji do powyższych rozważań na temat uniknięcia upadłości dłużnika i zabezpieczenia słusznym praw wierzycieli jako celów równorzędnych postępowań restrukturyzacyjnych¹² stoi stanowisko wyrażone m.in. przez M. Kubiczka czy B. Sokoła¹³, wskazujących iż w celu przywrócenia rynkowej konkurencyjności dłużnego przedsiębiorstwa, jego zdolności do efektywnego uczestnictwa w obrocie gospodarczym, a w rezultacie osiągnięcia korzyści dla gospodarki i uczestników obrotu gospodarczego, w tym wierzycieli, należy uznać interes wierzycieli, rozumiany jako wysokość i czas zaspokojenia konkretnej wierzytelności pieniężnej za wartość podrzędną w stosunku do celu nadrzędnego, czyli zapobieżeniu upadłości dłużnika.

3. Zasada poszanowania zgodnej woli dłużnika i wierzyciela

Zasada poszanowania zgodnej woli dłużnika i wierzyciela odnosi się do częstych, nieuniknionych w trakcie postępowania restrukturyzacyjnego

¹¹ R. Adamus, *op. cit.*, s. 59.

¹² *Ibidem*, s. 16.

¹³ M. Kubiczek, B. Sokół, *Przesłanki prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego w świetle jego celu*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2015, nr 2, s. 23.

relacji zachodzących pomiędzy dłużnikiem a wierzycielami. Zgodna wola uczestników postępowania, jakimi są dłużnik i wierzyciele, często skutkuje pozytywnym wpływem na efektywność i szybkość prowadzonego postępowania. W założeniach ustawodawcy to dłużnik i wierzyciele powinni mieć decydujący wpływ na przebieg postępowania restrukturyzacyjnego. W wielu sytuacjach, w przypadku zgodnego stanowiska dłużnika i wierzycieli, mają oni duży wpływ na sposób prowadzenia postępowania, a w rezultacie jego końcowy wynik, zaś w przeciwnym przypadku to organy sądowe podejmują odgórne decyzje, mające wpływ na sytuację uczestników postępowania. Sytuacja taka zachodzi w przypadku powołania nadzorca sądowego i zarządcy, mianowicie, gdy wraz z wnioskiem dłużnika o powołanie nadzorca sądowego bądź zarządcy zostanie złożona pisemna zgoda wierzyciela (bądź grupy wierzycieli), sąd powołuje wskazaną osobę do pełnienia tejże funkcji, zakładając, że spełnia pozostałe, ustawowe wymogi, zwłaszcza określone w art. 24 pr. restr. W przypadku, gdy zachodzą uzasadnione przyczyny, a w szczególności w sytuacji, gdy oczywiste jest, iż wskazana przez dłużnika oraz wierzycieli osoba nie daje rękojmi należytego wykonywania obowiązków, sąd w ramach własnego uznania może odmówić powołania danej osoby na funkcję nadzorca sądowego bądź zarządcy. Zwrot „w szczególności” wskazuje, iż katalog przesłanek ma charakter otwarty i mogą zaistnieć inne przesłanki, które spowodują odmowę powołania proponowanej osoby¹⁴.

Kolejną regulacją wskazującą na zwiększenie wpływu wierzycieli i dłużnika na przebieg postępowania, z jednoczesnym ograniczeniem roli sądu i sędziego-komisarza, jest uchwała dotycząca wynagrodzenia zarządcy. Uchwała ta co do zasady może być poddana pod głosowanie zgromadzeniu wierzycieli jedynie w przypadku złożenia przez dłużnika oświadczenia o jej poparciu. Odstępstwem od tejże zasady jest sytuacja, gdy wynagrodzenie ustalone dla zarządcy nie przekracza określonego progu, tj. 150% wynagrodzenia obliczonego zgodnie z zasadami wskazanymi w art. 55 pr. restr., a także odmowa zatwierdzenia uchwały o ustaleniu wynagrodzenia zarządcy przez sąd, ze względu na jej niezgodność z prawem, bądź naruszenie istotnych interesów zarządcy lub wierzycieli, którzy głosowali przeciw tej uchwale oraz zgłosili zastrzeżenia w trybie i terminie określonych dla zastrzeżeń przeciwko układowi.

Istotnym uprawnieniem, wymagającym współpracy dłużnika oraz wierzycieli, jest możliwość przekazania dłużnikowi przez sąd, wskutek uchwały rady wierzycieli, prawa zwykłego zarządu. W takim przypadku zarządca nadal pełni swoją funkcję, jednakże w doktrynie wskazuje się,

¹⁴ A. Torbus, A.J. Witosz, A. Witosz, *op. cit.*, *Komentarz do art. 38 pr. restr.* (dostęp: 21.05.2018).

że należy uznać, iż pełni on zarząd jedynie w sprawach nadzwyczajnych¹⁵. Odmiennego zdania jest P. Zimmerman, wskazujący iż w takiej sytuacji zarządca będzie pełnił obowiązki nadzorcy sądowego¹⁶. Przepis art. 133 pr. restr. wskazuje jedynie na wykonywanie zarządu w zakresie nieprzekraczającym zakresu zwykłego zarządu, stąd nie sposób zgodzić się z twierdzeniem, iż dotychczasowy zarządca zacznie pełnić obowiązki nadzorcy sądowego.

Przepisy pr. restr. przewidują możliwość zmiany przez sąd osoby pełniącej funkcję nadzorcy sądowego oraz zarządcy na skutek uchwały rady wierzycieli podjętej w pełnym składzie, za którą głosowało czterech członków, bądź na skutek uchwały rady wierzycieli podjętej zgodnie z wnioskiem dłużnika. Zatem w tym przypadku zgoda dłużnika powoduje, iż rada wierzycieli może podjąć uchwałę w zwykłym trybie, co skutkuje tym, że współpraca dłużnika z wierzycielami ma wpływ na prostsze i szybsze podejmowanie określonych decyzji w toku postępowania. Sąd ma obowiązek zmienić, zgodnie z uchwałą rady wierzycieli, osobę pełniącą funkcję nadzorcy sądowego bądź zarządcy, chyba że byłoby to niezgodne z prawem, rażąco naruszałoby interes wierzycieli lub zachodziłoby uzasadnione przypuszczenie, że wskazana osoba nie będzie należycie pełniła swoich obowiązków.

Ważną kwestią, wymagającą współpracy dłużnika oraz wierzycieli, jest również wspólne złożenie sędziemu-komisarzowi planu restrukturyzacyjnego. Zarządca w porozumieniu z dłużnikiem składa sędziemu-komisarzowi plan restrukturyzacyjny w terminie trzydziestu dni od dnia otwarcia postępowania sanacyjnego, z kolei w sytuacji, gdy zarządca nie osiągnie porozumienia z dłużnikiem co do treści planu, składa plan, dołączając zastrzeżenia dłużnika i uzasadnienie przyczyn, dla których zastrzeżeń dłużnika nie uwzględnił. Analiza przepisu wskazuje, iż interes wierzycieli wymaga osiągnięcia porozumienia z dłużnikiem, gdyż zgodny wniosek, niezawierający zastrzeżeń, ma większe szanse na zatwierdzenie w przedstawionej formie przez sędziego-komisarza.

Regulacje zawarte w pr. restr. wskazują na chęć wprowadzenia przez ustawodawcę takich instrumentów prawnych, które pozwolą na szybkie i sprawne przeprowadzenie postępowania restrukturyzacyjnego z uwagi na fakt, iż uczestnicy postępowania, w szczególności dłużnik, posiadają największą wiedzę na temat zaniechań w zakresie własnego przedsiębior-

¹⁵ A. Torbus, A.J. Witosz, A. Witosz, *op. cit.*, *Komentarz do art. 133 pr. restr.* (dostęp: 21.05.2018).

¹⁶ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 1293.

stwa i ewentualnych kierunków jego naprawy, dodatkowo osoby te powinny mieć szczególnie wpływ na prowadzone postępowanie.

4. Zasada optymalizacji

Zasada optymalizacji tworzy podstawy dla całego postępowania restrukturyzacyjnego oraz ściśle nawiązuje do zasady równowagi praw dłużnika i wierzyciela. Rozumieć ją należy jako umożliwiającą zaspokojenie wierzycieli w możliwie najwyższym stopniu oraz równoczesne zachowanie przedsiębiorstwa dłużnika¹⁷. Należy dążyć do znalezienia złotego środka, będącego ostatecznym efektem postępowania restrukturyzacyjnego. Każde z postępowań restrukturyzacyjnych różni się w pewien sposób od pozostałych – m.in. wielkością zadłużonego przedsiębiorstwa, wysokością zadłużenia, stanem prawno-ekonomicznym, liczbą wierzycieli, sposobem realizowania współpracy pomiędzy uczestnikami postępowania – wszystkie aspekty mają wpływ na sposób prowadzenia danego postępowania restrukturyzacyjnego, a w rezultacie jego wynik, jakim zawsze powinno być utrzymanie przedsiębiorstwa dłużnika, przy jednoczesnym, możliwie największym zaspokojeniu wierzycieli. Nie ulega wątpliwości, iż zasada ta będzie najbardziej efektywna w przypadku zgodnej współpracy dłużnika z wierzycielami, gdyż to uczestnicy postępowania najlepiej znają sytuację przedsiębiorstwa, a więc mogą skutecznie dostosować warunki oraz instrumenty prawne, zapewnione przez ustawodawcę w prawie restrukturyzacyjnym. Zasada optymalizacji będzie mieć zastosowanie w szczególności w przypadku postępowań restrukturyzacyjnych, gdyż prowadzenie postępowania upadłościowego niweczy możliwość zachowania przedsiębiorstwa dłużnika, co więcej nie daje gwarancji satysfakcjonującego zaspokojenia wierzycieli. W postępowaniu upadłościowym zachowanie dotychczasowego przedsiębiorstwa dłużnika jest celem drugorzędym, przez optymalizację należy rozumieć ewentualną sprzedaż przedsiębiorstwa na korzystnych warunkach¹⁸. Postępowanie restrukturyzacyjne z kolei powinno doprowadzić ostatecznie przedsiębiorstwo dłużnika do stanu rynkowej konkurencyjności, w którym posiada zdolność do realnego i efektywnego uczestnictwa w obrocie gospodarczym, jednocześnie w związku z ponowną, efektywną działalnością powinno prowadzić do pełnego zaspokojenia wierzycieli.

¹⁷ A. Machowska, *op. cit.* (dostęp: 21.05.2018).

¹⁸ M. Kaliński, K. Tatara, Ł. Trela, *Przeniesienie praw i obowiązków z umów związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa w związku z jego sprzedażą w trakcie postępowania upadłościowego, w szczególności w ramach przygotowanej likwidacji (pre-pack)*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2016, nr 4, s. 84.

5. Zasada nadrzędności interesu zbiorowego wierzycieli

Zasada nadrzędności interesu zbiorowego wierzycieli wskazana została w uzasadnieniu projektu ustawy pr. restr. jako naczelną zasadą prawa restrukturyzacyjnego, zdeterminowana przez przedmiot, cel oraz funkcje ustawy pr. restr.¹⁹. Postępowanie restrukturyzacyjne co do zasady powinno być traktowane jako postępowanie zbiorowe (wspólne postępowanie wierzycieli). Założeniem tego stanowiska jest priorytet wspólnego interesu wierzycieli nad interesem poszczególnych, pojedynczych wierzycieli lub grup wierzycieli²⁰. Interesy poszczególnych wierzycieli bądź grup wierzycieli nie są jednorodne, jako przykład wskazać należy chociażby wierzycieli, którzy posiadają zabezpieczenia na majątku dłużnika gwarantujące pełne zaspokojenie w przypadku likwidacji tego majątku, a także pracowników dłużnika, którzy nie posiadają istotnych gwarancji, a ich celem jest utrzymanie miejsc pracy. Zatem poszczególnych wierzycieli nie wyznacza się jedynie według kryterium wysokości wierzytelności²¹. Dochodzą do tego odmienne interesy, cele, rodzaj posiadanych wierzytelności. Prawo restrukturyzacyjne zapewnia odpowiednie warunki i instrumenty, które pozwalają na wyważenie i wspólne realizowanie interesów wierzycieli, tworząc jednocześnie odpowiednie ramy interpretacyjne oraz margines postępowania organów sądowych w przypadku, gdy decydują one o interesach wierzycieli. Przesłankę nakazującą kierować się interesem ogółu wierzycieli zawiera art. 12 ust. 2 pr. restr., statuujący, iż w przypadku kolizji wniosków restrukturyzacyjnego oraz ogłoszenie upadłości, gdy wstrzymaniu rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości sprzeciwia się interes ogółu wierzycieli, sąd upadłościowy wydaje postanowienie o przejściu wniosku *restrukturyzacyjnego* do wspólnego rozpoznania z wnioskiem o ogłoszenie upadłości i rozstrzygnięcia jednym postanowieniem. Reguła nakazująca kierować się interesem ogółu wierzycieli obowiązuje również w przypadku czynności podejmowanych przez radę wierzycieli. Rada wierzycieli, wykonując swoje obowiązki, zobowiązana jest do kierowania się interesem ogółu wierzycieli. Wierzyciele posiadający określone kompetencje powinni zatem dbać o dobro wszystkich wierzycieli, wystrzegając się eksponowania indywidual-

¹⁹ Uzasadnienie do projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, Sejm VII kadencji, druk nr 2824, <http://www.sejm.gov.pl/>, s. 10 (dostęp: 21.05.2018).

²⁰ B. Sierakowski, P. Zimmerman, *Orzecznictwo SN i jego błędne interpretacje prawa upadłościowego jako przyczyna zmian w prawie*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2015, nr 1, s. 76.

²¹ R. Adamus, *op. cit.*, s. 16.

nych bądź częściowych interesów. Przesłanka kierowania się dobrem ogółu wierzycieli oceniana jest w świetle art. 138 pr. restr., tj. w zakresie oceny odpowiedzialności członka rady wierzycieli za szkodę wynikłą z nienależytego pełnienia obowiązków²². Przykładem naruszenia tego przepisu w postępowaniu sanacyjnym jest zgoda rady wierzycieli na sprzedaż pojedynczego, zabezpieczonego na rzecz jednego wierzyciela składnika majątku, który jest istotnym elementem przedsiębiorstwa (np. linia produkcyjna). W takim przypadku wierzyciel zostaje zaspokojony bezzwłocznie, jednak interes ogółu wierzycieli jest dotknięty istotną utratą wartości całego przedsiębiorstwa na skutek wyłączenia z niego sprzedanego wcześniej elementu²³. Zatem organy postępowania restrukturyzacyjnego, w dużej mierze zobligowane do kierowania się interesem ogółu, zobowiązane są do każdorazowej analizy skutków swoich decyzji, mogących chociażby pośrednio promować pojedyncze interesy kosztem ogółu wierzycieli.

6. Zasada poszanowania interesów osób trzecich

Zasada poszanowania interesów osób trzecich skierowana jest zarówno do uczestników postępowania, jak i do organów sądowych i pozasądowych postępowania restrukturyzacyjnego. Zgodnie z jej celem postępowanie powinno być prowadzone w taki sposób, aby interesy majątkowe osób niezainteresowanych bezpośrednio wynikiem postępowania nie zostały w żaden sposób naruszone. Ustawodawca zwraca uwagę na ochronę osób trzecich, m.in. poprzez wskazanie, że jeżeli czynność dłużnika jest bezskuteczna z mocy prawa lub została uznana za bezskuteczną, to, co wskutek tej czynności ubyło z majątku dłużnika lub do niego nie weszło, podlega przekazaniu do masy sanacyjnej, a jeżeli przekazanie w naturze jest niemożliwe, do masy sanacyjnej wpłaca się równowartość w pieniądzu, jednak w przypadku, gdy chodzi o świadczenie wzajemne osoby trzeciej, zwraca się je tej osobie, jeżeli znajduje się w masie sanacyjnej oddzielnie od innego majątku lub o ile masa sanacyjna jest nim wzbogacona. Jeżeli świadczenie nie podlega zwrotowi, osoba trzecia może dochodzić wierzytelności, która to jest objęta układem z mocy prawa. Interes osób trzecich jest zabezpieczany również poprzez odpowiednie kompetencje sędziego-komisarza, który w przypadku zatwierdzenia planu restrukturyzacyjnego może wydać zakaz wdrażania niektórych działań przewidzianych w planie restrukturyzacyjnym oraz nakazać realizację

²² R. Adamus, *op. cit.*, s. 220.

²³ P. Zimmerman, *op. cit.*, s. 1285.

innych działań, kierując się m.in. ochroną słuszych praw osób trzecich, niebędących uczestnikami postępowania, którymi przykładowo są pracownicy dłużnika niebędący wierzycielami²⁴.

7. Zasada równości uczestników postępowania

Kolejna zasada stanowi o równości uczestników postępowania, tj. dłużnika oraz wierzycieli, w zakresie możliwości korzystania ze środków prowadzących do obrony swoich interesów w postępowaniu restrukturyzacyjnym²⁵. Ustawa pr. restr. stwarza wiele instrumentów, zarówno dla dłużnika, jak i dla wierzycieli, które pozwalają im, w równym stopniu, chronić swoje interesy oraz dbać o osiągnięcie jak najkorzystniejszego rezultatu prowadzonego postępowania.

Przykładową instytucją pozwalającą zarówno dłużnikowi, jak i wierzycielom na ochronę ich interesów są zarzuty przeciwko uchwale rady wierzycieli. Sędzia-komisarz może uchylić zaskarżoną uchwałę w przypadku, gdy jest ona sprzeczna z prawem bądź narusza interes wierzycieli. Zatem zarówno dłużnik, jak i wierzyciele posiadają istotny instrument kontrolny działalności rady wierzycieli. Wart podkreślenia jest fakt, iż o ile wnioski co do zmiany składu rady wierzycieli wymagają posiadania odpowiedniego udziału w sumie wierzytelności, o tyle zarzut do uchwały może zgłosić każdy z wierzycieli, bez względu na wielkość posiadanej wierzytelności²⁶. Instytucjami dającymi tożsame uprawnienia dłużnikowi i wierzycielom są także m.in. wskazane w art. 155 pr. restr. uprawnienia do składania propozycji układowych, prawo do zmiany układu, wynikające z treści art. 173 pr. restr., czy też uprawnienie do złożenia wniosku o uchylenie przez sąd układu, wskazane w art. 176 pr. restr. Odrębnymi uprawnieniami dłużnika w trakcie postępowania restrukturyzacyjnego są m.in. uprawnienia dotyczące wierzytelności umieszczanych w spisie wierzytelności, a to art. 86 ust. 2 pkt 9 pr. restr., stanowiący o uprawnieniu dłużnika do złożenia oświadczenia o uznaniu lub odmowie uznania wierzytelności, art. 90 oraz art. 91 pr. restr. uprawniające do złożenia przez dłużnika zastrzeżenia w przyspieszonym postępowaniu układowym oraz sprzeciwu w postępowaniu układowym czy też sanacyjnym co do umieszczenia wierzytelności w spisie wierzytelności. Dłużnik ma również prawo uczestniczyć w zgromadzeniu wierzycieli, co więcej pr. restr. nakłada na zgromadzenie wierzycieli obowiązek uprzedniego zawiado-

²⁴ R. Adamus, *op. cit.*, s. 317.

²⁵ A. Machowska, *op. cit.* (dostęp: 21.05.2018).

²⁶ R. Adamus, *op. cit.*, s. 234.

mienia dłużnika o terminie odbycia zgromadzenia. Dłużnik posiada także uprawnienie do złożenia propozycji układowych w zakresie zawieranego układu częściowego. Wśród następczo-kontrolnych uprawnień dłużnika wymienić należy m.in. przewidziane w art. 182 ust. 4 pr. restr. zażalenie na postanowienie sądu stwierdzające niezgodność z prawem kryteriów wyodrębnienia wierzycieli. Z kolei spośród osobnych uprawnień przysługujących wyłącznie wierzycielom wymienić należy m.in. wskazane w art. 310 pr. restr. prawo do wszczęcia przez wierzyciela postępowania sądowego, administracyjnego, sądownoadministracyjnego i przed sądami polubownymi w celu dochodzenia wierzytelności podlegających umieszczeniu w spisie wierzytelności, uprawnienie rady wierzycieli do wyrażenia zgody, pod rygorem nieważności, na określone czynności podejmowane przez dłużnika, wskazane w art. 129 pr. restr., jak również określone w art. 133 pr. restr. uprawnienie rady wierzycieli do wyrażenia zgody na sprawowanie przez dłużnika zwykłego zarządu.

8. Zasada szybkości postępowania

W zamyśle ustawodawcy zasada szybkości postępowania jest naczelną zasadą postępowania restrukturyzacyjnego²⁷. Jest ona ściśle związana z jedną z ważniejszych zasad prawa restrukturyzacyjnego, tj. zasadą ochrony słuszných praw dłużnika, ściśle zaś zasadą wskazaną w art. 3 pr. restr., czyli zasadą dążenia do uniknięcia upadłości dłużnika poprzez umożliwienie mu przeprowadzenia skutecznej restrukturyzacji, gdyż skuteczna i efektywna restrukturyzacja może zostać przeprowadzona jedynie wtedy, gdy zapewnione zostaną odpowiednie prawne warunki i instrumenty umożliwiające uniknięcie długotrwałej i skomplikowanej procedury, która często ze względu na upływ czasu powoduje utratę realnych możliwości odzyskania przez przedsiębiorstwo dłużnika stanu prawno-finansowego umożliwiającego realną konkurencję na rynku. W celu przyspieszenia postępowań restrukturyzacyjnych ustawodawca wprowadził szereg rozwiązań mających na celu usprawnienie działań organów oraz uczestników postępowania, takich jak chociażby: terminy instrukcyjne dla sądu, sędziego-komisarza, nadzorca sądowego i zarządcy, termin na ustalenie spisu wierzytelności na podstawie dokumentów dłużnika, tj. bez zgłoszeń wierzytelności, obowiązek zatwierdzania spisu wierzytelności i wyznaczania terminu zgromadzenia wierzycieli mimo nierozpoznania wszystkich sprzeciwów, ograniczenia dowodowe w postę-

²⁷ Uzasadnienie do projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, Sejm VII kadencji, druk nr 2824, <http://www.sejm.gov.pl/>, s. 11 (dostęp: 21.05.2018).

powaniu wywołanym sprzeciwem. W celu przeprowadzenia szybkiego i uproszczonego postępowania ustawodawca, oprócz rozwiązań pobocznych, które mają zastosowanie w trakcie prowadzonego postępowania, zapewnił uczestnikom postępowania możliwość zdecydowania się również na postępowanie, które ze swej istoty ma służyć możliwie najszybszemu przeprowadzeniu restrukturyzacji, tj. postępowanie o zatwierdzenie układu, które umożliwi zawarcie układu w wyniku samodzielnego zbierania głosów wierzycieli przez dłużnika bez udziału sądu. Jest to bez wątpienia najprostsze i najmniej skomplikowane postępowanie wśród postępowań uregulowanych w prawie restrukturyzacyjnym²⁸.

9. Zasada jawności postępowania

Zasada jawności postępowania została wskazana w uzasadnieniu do projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne jako jedna z naczelných zasad postępowania restrukturyzacyjnego²⁹. Ma ona zastosowanie w dwóch głównych aspektach. Pierwszy z nich to jawność rozpraw i posiedzeń sądowych. Jednakże ze względu na specyfikę postępowania restrukturyzacyjnego, w którym przedmiotem postępowania sądowego jest szeroko rozumiane przedsiębiorstwo dłużnika, w tym także tajemnica przedsiębiorstwa, istnieje duże prawdopodobieństwo jej naruszenia, w związku z czym pr. restr. dopuszcza możliwość odbywania posiedzeń niejawnych³⁰. Zadaniem organów sądowych jest zatem z jednej strony odpowiednie wyważenie interesu publicznego, jakim bez wątpienia jest dostęp do rozpraw i posiedzeń sądowych, z drugiej zaś strony – zapewnienie odpowiedniej ochrony uczestnikom postępowania i ich przedsiębiorstwom. Drugi z aspektów zasady jawności postępowania został uregulowany w art. 5 pr. restr., na mocy którego do życia powołany zostanie Centralny Rejestr Restrukturyzacji i Upadłości. Rejestr ten będzie służył zamieszczaniu i obwieszczeniu postanowień, zarządzeń, dokumentów i informacji dotyczących postępowania restrukturyzacyjnego i upadłościowego, udostępnianiu danych zawartych w postanowieniach, zarządzeniach, dokumentach i informacjach, dotyczących postępowania restrukturyzacyjnego i upadłościowego, obwieszczonej w Rejestrze w odniesieniu do danego podmiotu, udostępnianiu wzorów pism procesowych i dokumentów określonych w ustawie, będzie umożliwiał składanie pism i dokumentów oraz dokonywanie doręczeń, wspomagał organizację pracy i prowadzenie

²⁸ P. Zimmerman, *op. cit.*, s. 1035.

²⁹ Uzasadnienie do projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, Sejm VII kadencji, druk nr 2824, <http://www.sejm.gov.pl/>, s. 11 (dostęp: 21.05.2018).

³⁰ A. Machowska, *op. cit.* (dostęp: 21.05.2018).

postępowania restrukturyzacyjnego i upadłościowego, w związku z czym istotnie przyczyni się do uproszczenia i usprawnienia pracy organów postępowania, a także ułatwi działalność uczestnikom postępowania³¹. Konkretnymi dokumentami, które będą podlegać zamieszczeniu w rejestrze, są m.in. składany w postaci elektronicznej plan restrukturyzacyjny, spis wierzytelności, spis wierzytelności spornych, spis inwentarza, uchwały rady wierzycieli. Rejestr będzie prowadzony w systemie teleinformatycznym. Zgodnie z dyspozycją art. 456 pkt 1 w zw. z art. 455 ust. 1 pr. restr. rejestr zacznie funkcjonować dopiero z dniem 26 czerwca 2018 roku, a do tego czasu obwieszczenia zastępczo będą dokonywane w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, postanowienia, zarządzenia i inne dokumenty, które zgodnie z przepisami podlegają ujawnieniu w Rejestrze, będą udostępnienie w sekretariacie sądu, z kolei pisma i dokumenty mogą być składane wyłącznie w wersji papierowej. Zatem, uwzględniając powyższe rozważania, można stwierdzić, iż głównymi funkcjami Centralnego Rejestru Restrukturyzacji i Upadłości będą: funkcja rejestru, informacyjna, komunikacyjna, portalu orzeczniczego³². Biorąc pod uwagę kontekst zasady jawności postępowania, należy stwierdzić, że rejestr może w sposób realny przyczynić się do społecznej, zewnętrznej kontroli prowadzonych postępowań ze względu na łatwość i szybkość dostępu do jego zasobów.

10. Uwagi końcowe

Reasumując powyższe rozważania, podkreślić należy, iż nie ulega wątpliwości, że głównym zamierzeniem ustawodawcy było takie skonstruowanie postępowania restrukturyzacyjnego, aby w rezultacie jego pozytywnego zakończenia dłużnik mógł nadal uczestniczyć w obrocie gospodarczym, nawet kosztem pełnego zaspokojenia wierzycieli. Rozwiązanie to z pewnością pociąga za sobą szereg innych pozytywnych skutków (utrzymanie miejsc pracy, zwiększenie konkurencji na rynku), zatem regulację dotyczącą zasad prowadzonego postępowania restrukturyzacyjnego należy ocenić pozytywnie. Warto również wskazać, że adresatami zapisów dotyczących zasad postępowania restrukturyzacyjnego są nie tylko dłużnik i pozostali uczestnicy postępowania, ale także organy je stosujące, takie jak chociażby sąd restrukturyzacyjny, stąd każda z zasad opisana w niniejszym opracowaniu stanowi osobny punkt odniesienia do interpretacji przepisów pr. restr. oraz warunków i sposobu ich stosowa-

³¹ A. Torbus, A. J. Witosz, A. Witosz, *op. cit.*, *Komentarz do art. 5 pr. restr.* (dostęp: 21.05.2018).

³² P. Zimmerman, *op. cit.*, s. 1040–1041.

nia. Ustawodawca, regulując nowe pr. up. i pr. restr., zdecydował, że priorytetowym postępowaniem w stosunku do niewypłacalnego dłużnika będzie postępowanie restrukturyzacyjne, stąd też uznać należy, że nadrzędnym celem dla prawodawcy jest utrzymanie na rynku przedsiębiorstwa dłużnika. Za wyjątek uznać należy prowadzenie postępowania upadłościowego w sytuacji, gdy możliwe jest prowadzenie postępowania restrukturyzacyjnego. Sytuacja taka może mieć miejsce wyłącznie wtedy, gdy skutkiem otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego byłoby pokrzywdzenie wierzycieli³³, gdyż w przeciwieństwie do zasad obowiązujących w pr. restr., w pr. up. możliwie najpełniejsze zaspokojenie wierzycieli w toku prowadzonego postępowania jest nadrzędnym i ostatecznym celem tego postępowania, z kolei utrzymanie dotychczasowego przedsiębiorstwa dłużnika pozostaje celem drugorzędym, pobocznym³⁴, stąd oceniając, jakie korzyści dla dłużnika, wierzycieli i ogółu uczestników obrotu gospodarczego może przynieść dalsze istnienie przedsiębiorstwa dłużnika, należy pozytywnie ocenić uregulowania stawiające postępowanie upadłościowe niejako w drugim rzędzie za postępowaniem restrukturyzacyjnym.

Bibliografia

Akty prawne

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93.
Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe, Dz.U. z 2003 r. Nr 60, poz. 535.
Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze, Dz.U. 09.175.1361.
Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne, Dz.U. z 2015 r., poz. 978.

Orzecznictwo

- Postanowienie Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 8 grudnia 2016 roku, sygn. akt VI Gz 216/16, LEX nr 2182536 (dostęp: 21.05.2018).
Postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 29 maja 2017 roku, sygn. akt XXIII Gz 486/17, LEX nr 2329190 (dostęp: 21.05.2018).
Postanowienie Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 5 września 2017 roku, sygn. akt V GRu 1/17, LEX nr 2388865 (dostęp: 21.05.2018).

Opracowania

- Adamus R., *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2015.

³³ Postanowienie Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 8 grudnia 2016 roku, sygn. akt VI Gz 216/16, LEX nr 2182536 (dostęp: 21.05.2018).

³⁴ J. Drosik, M. Kubiczek, *Podatkowe skutki zbycia przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części a zasada optymalizacji w postępowaniu upadłościowym*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2017, nr 1, s. 79.

- Drosik J., Kubiczek M., *Podatkowe skutki zbycia przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części a zasada optymalizacji w postępowaniu upadłościowym*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2017, nr 1.
- Filipiak P., *Prawo restrukturyzacyjne z perspektywy przedsiębiorcy w kryzysie finansowym*, „Pa-lestra” 2015, nr 11–12.
- Hrycaj A., *Pokrzywdzenie wierzycieli jako przesłanka odmowy otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2016, nr 1.
- Kaliński M., Tataro K., Treła Ł., *Przeniesienie praw i obowiązków z umów związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa w związku z jego sprzedażą w trakcie postępowania upadłościowego, w szczególności w ramach przygotowanej likwidacji (pre-pack)*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2016, nr 4.
- Kubiczek M., Sokół B., *Przesłanki prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego w świetle jego celu*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2015, nr 2.
- Machowska A., *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe. Zagadnienie praktyczne*, LEX/el2016 (dostęp: 21.05.2018).
- Sierakowski B., Zimmerman P., *Orzecznictwo SN i jego błędne interpretacje prawa upadłościowego jako przyczyna zmian w prawie*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2015, nr 1.
- Torbus A., Witosz A.J., Witosz A., *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, LEX/el2016 (dostęp: 21.05.2018).
- Zedler F., *Ogólna ocena nowego prawa restrukturyzacyjnego*, „Monitor Prawa Bankowego” 2015, nr 12.
- Zedler F., Jakubecki A., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Zimmerman P., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016.

Materiały źródłowe

- Uzasadnienie do projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, Sejm VII kadencji, druk nr 2824, <http://www.sejm.gov.pl> (dostęp: 21.05.2018).

THE BASIC PRINCIPLES OF RESTRUCTURING PROCEEDINGS

Abstract: The restructuring law in force in Poland for two years is still a young branch of law, mainly based on bankruptcy law, which is referred to by the judiciary and doctrine. However, despite the many similarities that combine somehow the two legal acts, i.e. the restructuring law and the bankruptcy law, one should point to some differences already existing at the foundation of these legal acts, i.e. the principles on which they were based. These principles constituted the basis for legislative work, as well as now constitute the main interpretation of the restructuring law.

The main purpose of restructuring proceedings is to preserve the debtor's enterprise, which, as a consequence, generates a lot of positive effects, in this that it helps to achieve the second of the prime objectives of the proceeding, i.e. to satisfy the debtor's creditors. Other important measures that are supposed to be a consequence of the application of regulations based on the principles described in this article are also those affecting the awareness and mentality of entrepreneurs, among whom there is still a widespread belief that filing for bankruptcy involves bankruptcy, the inability to recover their debts, which causes frequent lack of willingness to take active actions on the part of creditors.

Restricting the restructuring law on the described principles is to provide multiple benefits – ensure the debtor's further existence, satisfy the creditors and maintain stability in the economic market.

Keywords: RESTRUCTURING, CREDITORS, DEBTOR